

V posledných rokoch — u nás najmä od prekonania krízy v strane a v spoločnosti — venuje sa otázkam ideovo-politickej a mravnej výchovy mládeže a dospelých neustále veľká pozornosť. Hneď v „Poučení z krízového vývoja v strane a v spoločnosti po XIII. zjazde“ a na rokovaní XIV. zjazdu KSČ v roku 1971 sa osobitne zdôraznila dialektická spätosť, nerozlučnosť vzdelávacej a výchovnej funkcie socialistickej školy. Všetky školy — od základných až po vysoké — sú na to, aby sa mládež v nich nielen sústavne učila, vzdelávala, ale súčasne a nerozlučne s tým aj vychovávala, čiže aby sa žiaci, študenti každodenne formovali aj po stránke svetonázorovej, ideovo-politickej, pracovnej a mravnej. Pri prekonávaní krízy sa osobitne akcentovala výchova svetonázorová, ideovo-politická, vlastenecká, internacionalistická a spolu s tým aj výchova pracovná a kolektivistická — čiže do popredia sa dostali práve tie črty a zložky komunistickej morálky a výchovy, ktoré — v dôsledku tlakov, vyčisňania pravicových síl — dostali sa v šesťdesiatych rokoch do úzadia pozornosti v škole i v ostatnej kultúrno-výchovnej práci. Obnovenie výchovnej funkcie školy a úzke spájanie tejto funkcie s funkciou vzdelávacou sa oprávnene považovalo za záruku obnovenia socialistického charakteru školy.

Po XIV. zjazde sa podrobne o potrebe lepšej komunistickej výchovy mládeže hovorilo v r. 1972, na rokovaninách ÚV KSČ a ÚV KSS o ideologických otázkach, a takisto r. 1973 na pamätnom júlovom plenárnom zasadnutí ÚV KSČ, ktoré sa venovalo celkovej školskej problematike. Ešte v prehĺbenejšej, rozvinutejšej podobe sa o výchove mládeže a dospelých rokovalo na XV. zjazde, na plenárnom zasadnutí ÚV KSČ v marci 1980 a na XVI. zjazde KSČ. Možno povedať, že v každom referáte na zjazdoch a plenárnych zasadnutiach ÚV sa otázky ideovej a mravnej výchovy neustále zdôrazňujú. Práve v dôsledku zvýšeného záujmu a náročného prístupu nového vedenia strany k otázkam výchovy sa stalo, že návrh na systém komunistickej výchovy, ako sa pred XV. zjazdom pripravoval, nebol schválený. Ukázalo sa, že náš školský a pedagogický front nedokázal predložiť materiál na úrovni zodpovedajúcej súčasným požiadavkám a potrebám rozvinutej socialistickej spoločnosti. (Pozri člán-

nok Problémy komunistickej výchovy ... v Pedagogike, 1976, čís. 2.) Aj v dokumente Ďalší rozvoj československej výchovno-vzdelávacej sústavy, ktorý sa teraz realizuje, sa nastolili otázky zlepšenia, prehĺbenia výchovy, najmä výchovy ideovo-politickej, pracovnej a mravnej, s takým istým dôrazom ako otázky základnej prestavby, modernizácie obsahu školského a mimoškolského vzdelávania.

Podobne ako u nás vyzdvihuje sa v súčasnosti problematika mravnej výchovy aj v Sovietskom zväze. Venovala sa jej veľká pozornosť na rokovaníach XXIII., XXIV., XXV. a XXVI. zjazdu KSSZ.

Obzvlášť významným sa stal princíp komplexného prístupu k otázkam výchovy, sformulovaný na XXV. zjazde KSSZ. Komplexnosť poňatia obsahu, čiže nevyhnutnosť jednoty, úzkeho spájania výchovy ideovo-politickej s výchovou pracovnou a výchovou mravnou je nevyhnutná vec. Požiadavka komplexnosti sa však týka nielen zamerania, obsahu, ale aj všestrannosti, bohatosti, rozvinutosti používaných výchovných metód, foriem a prostriedkov. A nemenej významným sa stalo tiež úplnejšie, komplexné uplatňovanie všetkých výchovných činiteľov. Pri súčasnej výchove mládeže je nevyhnutná užšia spolupráca školy, rodiny, komsomolskej organizácie, pracovných kolektívov, výrobných zariadení, umeleckých zväzov a organizácií, hromadných oznamovacích prostriedkov atď. Škola, ako povedal pri 60. výročí VOSR minister školstva ZSSR M. A. Prokofjev, mení dnes, v nových podmienkach života svoje postavenie, celkové miesto pri výchove mládeže: stáva sa čoraz viac akýmsi odborným pedagogickým centrom, odkiaľ sa pohotovo riadi, koordinuje aktívna a optimálna účasť všetkých výchovných činiteľov rozvinutej socialistickej spoločnosti. Spolu s osvedčenými staršími činiteľmi, ako sú rodina, škola, mládežnícka organizácia, vystupujú dnes ako čoraz významnejší činiteľ výrobné organizácie, pracovné kolektívy z blízkych závodov, kolchozov, sovchozov atď. Bez aktívnej účasti, spolupráce výrobných organizácií nie je možné na úrovni, náležite zabezpečovať výchovu pracovnú, polytechnickú, profesionálnu orientáciu mládeže, a ani nie výchovu politickú, triednu a mravnú. Čoraz vyššia, aktívnejšia spoluúčasť výrobných organizácií, pracovných kolektívov na vzdelávacom a výchovnom procese školskej mládeže sa stáva axiómou, nevyhnutnosťou celkového rozvoja vyspelej socialistickej a komunistickej spoločnosti.

Dôsledky zvýšeného záujmu o etickú a mravno-výchovnú problematiku prejavujú sa v ZSSR aj vo zvýšenom vydávaní kníh a článkov s touto problematikou. Záujem o problematiku mravnej výchovy obracia čoraz väčšiu pozornosť k dedičstvu A. S. Makarenka. Nedožitý 90. narodeniny tohto vynikajúceho sovietskeho pedagóga, zakladateľa teórie socialistickej mravnej výchovy, spomínali sa v 1978 roku neobyčajne pozorne a slávnostne. O jeho živote a práci boli uverejnené početné nové štúdie a dokumenty. Sovietski pedagógovia si všimajú dnes pozorne aj početných stúpencov A. S. Makarenka za hranicami ZSSR, na celom svete. A nielen stúpencov, ale aj iných skúmatel'ov a falzifikátorov, tzv. makarenkológov z tábora súčasnej buržoáznej pedagogiky. A väčší záujem rozvíja sa dnes — najmä medzi mladými ľuďmi — aj okolo V. A. Suchomlinského (1918—1970). Suchomlinskij sa hlboko vzdelal na živo-

te a práci Makarenka, dokázal podľa potrieb povojnového rozvoja sovietskej spoločnosti novým, tvorivým spôsobom rozvinúť zložitú a nástožčivú etickú a pedagogicko-etickú problematiku našej doby. Jeho nekonvenčný, podmaňujúci spôsob podania, zdôrazňovanie neformálneho, vrúcneho prístupu učiteľa k žiakovi, k mladej ľudskej osobnosti, zdôrazňovanie radosti, šťastia, krásy, estetičnosti na každom kroku, pri každom počíne školy, vysoké vyzdvihovanie takých črt, mravných kategórií a hodnôt, akými sú svedomie, česť, mravná povinnosť, ľudskosť, kolektívnosť, vlastenectvo, oddanosť a pátos k socialistickej práci a spoločnosti — to všetko spôsobilo, že Suchomlinskij je dnes vôbec asi najčítanejším sovietskym pedagógom. A nielen medzi učiteľmi a pedagógmi, ale aj v širokej verejnosti! Jeho knihy sa vydávajú v nových a nových vydaniach. Ak vychádzali predtým v 9—10tisícových nákladoch, vychádzajú dnes už v nákladoch stotisícových. (Žiaľ, že u nás, a najmä v slovenčine, máme dosiaľ málo jeho prác. Suchomlinskij by si zaslúžil rozhodne viac pozornosti.)

Aj vo významnom stranickom a štátnom dokumente o všeobecno-vzdelávacej škole — v uznesení z novembra 1977 — sa výchovná funkcia školy vysoko vyzdvihla. Ako je známe, toto uznesenie sa vydalo hlavne preto, aby sa na všeobecno-vzdelávacej škole prenikavo zlepšila výchova k práci a k povolaniam, aby sa podstatne zdokonalil celkový systém pracovnej, polytechnickej výchovy a profesionálnej orientácie mládeže. Tento dokument súčasne zdôraznil nutnosť skvalitnenia a prehĺbenia aj výchovy ideovej, politickej, občianskej a mravnej, a to cez všetku vyučovaciu a mimoškolskú činnosť na škole. Aj na XXVI. zjazde KSSZ sa vyzdvihla potreba odbremeniť rozsah nových učebných plánov, osnov a učebníc, zbaviť ich zbytočného, druhoradého a príliš obtiažneho učiva, učebnej látky tiež za tým účelom, aby sa mohla podstatne posilniť výchovná funkcia školského vyučovania, každej jednotlivéj vyučovacej hodiny.

Veľkú pozornosť otázkam mravnosti a mravnej výchovy venuje gen. taj. ÚV KSSZ a predseda Najvyššieho soviету ZSSR L. I. Brežnev. Nevynechá jednu príležitosť, aby na základe svojich bohatých životných a politických skúseností nepoukázal na rastúci význam morálneho faktora v rozvoji vyspelej socialistickej spoločnosti. K mravnej a výchovnej problematike pristupuje novým, tvorivým spôsobom, vyjadruje sa o týchto zložitých a citlivých otázkach živo, konkrétne a presvedčivo. Výchovným otázkam venoval s. Brežnev veľa pozornosti najmä na zjazdoch a stretnutiach s mládežou. Aj vďaka jeho osobnej iniciatíve dostal vývoj pracovnej výchovy na sovietskych školách nové tempo. L. I. Brežnev venoval otázkam komunistickej mravnosti obzvláštnu pozornosť aj na XVII. zjazde Komsomolu (v apríli 1974). A vrátil sa k nim znovu aj na XVIII. zjazde (v apríli 1978). Prenikavým a nič nezastierajúcim spôsobom hovoril o mravnosti, mravnej výchove a o úzkej súvislosti tejto výchovy s inými stránkami života spoločnosti:

„Veľkú pozornosť venuje strana a Komsomol mravnej výchove mládeže. Zakotvenie noriem a princípov komunistickej morálky nie je možné bez sústavného a vytrvalého boja s protispoločenskými prejavmi duchovnej úbohosti a jej nevyhnutnými sprievodnými javmi — opilstvom, výtržníctvom, poru-

šovaním pracovnej disciplíny. Nemenej nebezpečné sú aj skryté, na prvý pohľad nie vždy viditeľné prejavy amorálnosti. Ľahostajnosť, príživníctvo, cynizmus a snaha dostávať viac, ako sa spoločnosti dáva, to sú morálne poklesky, ktoré nesmú uniknúť pozornosti Komsomolu ani celej širokej verejnosti.

Starostlivosť o zvyšovanie životnej úrovne ľudu je ústrednou líniou vnútornej politiky strany. Pritom máme na mysli rast materiálnej i duchovnej úrovne života ľudí. Jedno nemožno odtŕhať od druhého.

Odmietame tak hlásanie chudoby a asketizmu, ako aj kult spotreby, psychológiu meštiaka, pre ktorého je kopejka — podľa výstižného vyjadrenia Maxima Gorkého — slnkom na jeho nebi. Materiálne hodnoty nie sú pre nás samoučelom, ale predpokladom všestranného rozvoja osobnosti. Preto je dôležité, aby bol vzostup životnej úrovne sprevádzaný obohacovaním vnútorného sveta ľudí, utváraním správneho chápania cieľa a zmyslu života.

Vysoká úroveň vzdelanosti a informovanosti sovietskych ľudí, medzi nimi samozrejme mládeže, významne zvyšuje nároky na štýl výchovnej práce.

Najmä neprípustné sú tu prejavy ľahostajnosti a formalizmu. Je na čase, aby všetci pracovníci ideologického frontu skoncovali s praxou mechanického, bezmyšlienkovitého opakovania otrepáných právd, ktorá ešte na mnohých miestach pretrváva, s mlátením prázdnej slamy. Je na čase, aby sa stalo pravidlom hovoriť s ľuďmi jednoducho a zrozumiteľne, písať tak, aby každá veta obsahovala živú myšlienku a cit. To je tiež otázka kvality a efektívnosti, a to na takom dôležitom úseku budovania komunizmu, ako je výchova nového človeka.“ (Bratislava, Pravda 26. 4. 1978)

Významným spôsobom sa dnes pri mravnej výchove mládeže i dospelých využívajú také práce L. I. Brežneva, ako sú Malá zem, Znovuzrodenie, Celina a Spomienky (z r. 1981).

Väčší záujem o mravnú výchovu je aj vo všetkých socialistických krajinách. Avšak — čo je symptomatické — oživený a vyšší záujem o otázky mravnej výchovy sa prejavuje aj vo väčšine kapitalistických krajín. V kapitalistických krajinách, i v tých, kde bola uskutočnená odluka cirkvi od štátu, stala sa — ako je známe — postupne mravná výchova mládeže i dospelých doménou cirkvi, mala a má napospol náboženský charakter. Buržoázia, ktorá kedysi, keď ešte bojovala proti feudalizmu, vystupovala dosť ostro proti cirkevnej, náboženskej mravnej výchove (a často i proti samotnému náboženstvu), svoj postoj postupne menila. Aby si upevnila moc nad vykorisťovanými masami, využívala (a využíva) čoraz viac služby cirkvi a náboženstva na prospech zachovania svojho postavenia a starej triednej spoločnosti. A nielen cez kostoly, cez systém výchovy dospelých, ale aj cez štátne verejné školy, cez celý systém výchovy mládeže! Pokusy o tzv. laickú morálku, ako ich poznáme z druhej polovice 19. a zo začiatku tohto storočia, zapadli v dávno zabudnutej minulosti. A nielen v Rakúsku, Belgicku, ale aj vo svojej kolíske, vo Francúzsku, a aj v Spojených štátoch amerických. Na amerických školách sa napr. dodnes za samozrejmé, ba za obligátne považujú modlitby na začiatku a na konci každého vyučovania na všetkých školách. I mnohé konferencie vysokoškolských profesorov sa začínajú modlitbou a za prítomnosti duchovného. Pri vyučovaní všetkých predmetov sa prvky náboženstva, a najmä vo

vzťahu k morálke, celkom pravidelne a často používajú a využívajú.

Vytvorila sa pritom časom taká mienka a prax, že školská správa a učitelia sú zodpovední predovšetkým a hlavne za učenie, za úroveň získaných poznatkov a zručností, kdežto za mravnú výchovu a vývoj žiakov sa — popri rodičoch — považujú ako hlavní a zodpovední duchovní, kňazi a katechéti príslušnej cirkvi.

Keď som sa nedávno, na študijnej ceste po USA, dovedal na vysokých školách po katedrách etiky, alebo sa opytoval profesorov, pedagógov na mravnú výchovu, vzbudzovali moje otázky prekvapenie, ba niekedy priam zábavu. „Vecami mravnosti a mravnej výchovy sa u nás zaoberajú cirkvi, teológovia, kňazi“ - tak mi všade vraveli. Bolo vôbec čudné, až smiešne, že sa pedagóg — a dokonca k tomu ešte komunista — môže o také čudo zaujímať. Počas celej svojej študijnej cesty som sa o otázkach mravnej výchovy mohol lepšie pozhovávať iba dva razy: s jedným mladším profesorom na Pittsburskej univerzite — meno som, žiaľ, pozabudol — a najmä s dr. L. Kohlbergom, profesorom psychológie na Harvardskej univerzite, ktorý už vtedy mal za sebou niekoľko rozsiahlejších psychologicko-etických výskumov vykonaných vcelku na základe koncepcie švajčiarskeho psychológa J. Piageta.

Za posledných desať rokov sa však, najmä v USA, situácia v tomto smere značne zmenila a ďalej sa čoraz rýchlejšie mení. Problematika mravnej výchovy dostáva sa postupne čoraz viac a viac do povedomia, záujmu pedagógov a učiteľov. Príčina tejto zmeny tkvie nepochybne predovšetkým v narastaní amorálnosti, zločinnosti, narkománie, vandalizmu, nedisciplinovanosti, ktorá sa šíri v dôsledku celkovej krízy kapitalistickej spoločnosti v radoch vysokoškolskej i v radoch ostatnej mládeže na všetkých stupňoch škôl. Pri známych každoročných Galuppových výskumoch verejnej mienky o verejných školách (ktoré započali v r. 1969) sa každý rok konštatuje, že nedostatok disciplíny je vôbec základným problémom súčasnej americkej školy, všetkej verejnej školskej výchovy. A v nedávnej minulosti sa hneď za tým ako druhý najväčší problém vynoril vandalizmus a s ním idúce násilie na školách. Bolo vypočítané, že v dôsledku vandalizmu a násilnosti vznikajú každoročne na amerických školách škody a výdavky za pol miliardy dolárov, čo je toľko, že by to stačilo na plat pre 50 tisíc učiteľov! Na školách musia byť policajné hliadky a bezpečnostné a poplašné zariadenia s najmodernejšou elektronickou technikou. Aj tak sa však učiteľské povolanie stalo dnes jedným z najnebezpečnejších, najrizikovejších povolaní. Inzultácie i vraždy učiteľov (aj počas vyučovania) sa vyskytujú čoraz častejšie. V oficiálnom časopise školského rezortu sa hovorí!), že ročne býva spáchaných okolo 70 tisíc násilností voči učiteľom a niekoľko stotisíc násilností voči žiakom. Gangy zo šesťdesiatych rokov (ako sú napr. v známom filme „West Side Story“) sa oproti súčasným výčinom zletilej i nezletilej mládeže považujú dnes za nevinnú detskú hru.

Príčina poklesu disciplíny a vôbec zlyhávania výchovného systému na školách vyplýva priamo či nepriamo z celkovej hospodárskej, politickej a mravnej krízy kapitalistickej spoločnosti, z katastrofálnej nezamestnanosti mládeže (ktorá je dvakrát vyššia ako medzi dospelými), z jej bezvýchodiskového polohovania. Ale vzniká tiež — najmä pri Reaganovej administratíve — aj z obme-

dzovania výdavkov na školy a platy učiteľov, z priveľkých počtov žiakov v triedach. Tieto súvislosti krízy školy, výchovy s celkovým krízovým stavom v spoločnosti si mnohí učitelia, a najmä pokrokoví, čoraz viac uvedomujú. A preto — pri bezmocnosti a nemožnosti riešiť všeobecné sociálne problémy — si učitelia uvedomujú, že za súčasnej situácie nemôže už mravná výchova ostávať len záležitosťou rodiny, cirkvi a náboženstva. Narastá všeobecne mienka, že škola cez všetkých učiteľov, cez všetky vyučovacie predmety i cez činnosť mimoškolskú má a musí bojovať proti zločinnosti, narkománii, nedisciplinovanosti, vandalizmu. Musí sa skrátka — škola i učiteľ — starať oveľa viac ako v minulosti nielen o učenie, ale aj o lepšiu výchovu mládeže. Preto tiež dnes rýchlo rastie už aj teoretický, výskumný záujem o otázky mravnej výchovy.

Z týchto príčin narástol tiež v USA v posledných rokoch záujem o mravnú výchovu v Sovietskom zväze a iných socialistických krajinách. Záujem o to, ako sa riešia mravno-výchovné otázky v socialistickej spoločnosti, je dnes často dokonca ešte väčší ako záujem o otázky didaktické a metodické. Kniha známeho amerického psychológa, profesora Cornell University U. Bronfenbrennera „Dva svety detstva; USA a ZSSR“ (1970) vzbudila veľkú pozornosť, stala sa priamo bestsellerom, a nielen medzi učiteľmi, ale aj u širšej americkej verejnosti.

Zvýšený záujem o socialistickú školu a pedagogiku vôbec, a najmä o systém socialistickej mravnej výchovy, záujem o takých autorov, ako je Makarenko, je dnes na Západe bežný, predtým nebývalý. A neustále rastie! I v tejto oblasti sa postupne, napriek všetkým dezinformáciám, pôsobeniu nepriateľskej buržoáznej propagandy presadzuje známosť o nepopierateľných úspechoch socialistickej spoločnosti. Pri konfrontácii s prehlbujúcou sa krízou kapitalistického systému je aj vo výchove čoraz ťažšie zakrývať prednosti socializmu alebo ich negovať.

Je zrejmé, že zvýšený záujem o problematiku mravnej výchovy v socialistických a kapitalistických krajinách má veľmi rozdielne, často priam protikladné východiská, príčiny i zámery. To nevyhnutne vyplýva už z triednej protikladnosti sveta kapitalizmu a sveta socializmu. Zvýšený záujem, potreba lepšej mravnej výchovy v socialistických spoločnostiach vyplývajú z celkových potrieb ďalšieho rýchlejšieho a všestrannejšieho rozvoja týchto spoločností. 1. V socialistických krajinách po vybudovaní základov socializmu vstupuje sa už do etapy rozvinutej socialistickej spoločnosti a postupného prechodu ku komunizmu. A práve tento vyšší vývojový stupeň socializmu, ktorý predpokladá rýchlejší rozvoj výrobných síl a ďalší rozvoj i upevnenie socialistických výrobných a spoločenských vzťahov, ako aj potreba všestrannejšieho rozvoja každej osobnosti v rozvinutej socialistickej spoločnosti, si nevyhnutne vyžaduje, ba priamo predpokladá nielen lepšie vzdelávanie, ale tiež oveľa lepšiu, účinnejšiu svetonázorovú, ideovo-politickú, pracovnú a mravnú výchovu. A potreba lepšej výchovy vyplýva nevyhnutne aj z triednej rozdelenosti sveta, zo zostrujúceho sa zápasu v oblasti ideologickej, ktorý bude ďalej pokračovať. 2. Záujem o lepšiu, dôkladnejšiu mravnú výchovu v kapitalistických krajinách vzniká z hlbkej krízy súčasnej kapitalistickej

spoločnosti a zo zúfalej snahy zachovať naďalej prežitý, nespravodlivý vykoisťovateľský spoločenský poriadok.

A ako sú rozdielne príčiny, tak isto sú rozdielne, protikladné aj celkové zá-
mery mravnej výchovy v podmienkach socialistickej i kapitalistickej spoloč-
nosti. 1. V socialistickej ide o to, aby sa aj cez lepšiu výchovu napomáhalo
k rýchlejšiemu rozvoju spoločnosti, ku všestrannému rozvíjaniu všetkých, aj
mravných síl každého človeka, ľudskej osobnosti. 2. V kapitalistickej spoloč-
nosti má sa za pomoci dôkladnejšej mravnej výchovy zachovávať naďalej
vratká rovnováha starej, prežitej, nespravodlivej spoločnosti a mravné kvality
každého jedinca majú sa rozvíjať obmedzene, jednostranne, iba v takom sme-
re a rozsahu, aby sa jednotlivec akosi zapasoval do nespravodlivého poriadku,
aby tieto poriadky neohrozoval.

Ako je teda rozdielna, protikladná socialistická, komunistická morálka voči
morálke buržoáznej, kapitalistickej, tak nevyhnutne je rozdielne a protikladné
aj celkové zameranie, smerovanie mravnej výchovy v oboch spoločnostiach.

Aj keď súčasný zvýšený záujem o mravnú výchovu vyplýva z protikladných
príčin a dôsledkov, treba vidieť a vedieť, že značná a významná časť tohto
zvýšeného záujmu má tiež aj spoločného, rovnakého alebo
veľmi podobného menovateľa. Jím je veľký rozvoj výrobných síl, zmena
obsahu a charakteru ľudskej pracovnej činnosti, zmena celkového spôsobu ži-
vota v súčasnej civilizovanej spoločnosti, ako vyplýva, rodí sa zo súčasnej mo-
hutnej vedecko-technickej revolúcie. Práca a život, a vôbec celkové podmien-
ky ľudského života sa pri súčasnom prudkom vedecko-technickom napredovaní
veľmi menia, iné sú dnes, ako boli včera, a iné, veľmi iné, rozdielne budú zajtra.
Vedecko-technický pokrok kladie nové a čoraz vyššie nároky nielen na vzde-
lanie, kvalifikáciu, ale aj na mravné sily, schopnosti a vlastnosti ľudí. A nemá
pritom vždy a jednoznačne, priamočiaro len pozitívne dopady a dôsledky pre
ľudský život. Ak mnohé negatívne dopady a dôsledky nového vedecko-tech-
nického pokroku aj vo výchove, pedagogike zavčas neregistrujeme, a najmä
ak im účinne nečelíme, môžu človeku a ľudstvu spôsobiť veľké škody. Nie-
ktoré z možných zlých, negatívnych dopadov, ako je napr. znečisťovanie a de-
vastácia prostredia, sklon k pasívnemu, pohodlnickému, spotrebnému spôsobu
života, sú celkom evidentné. A neuvedomujeme si často dosť dobre, že im mu-
síme čeliť aj cez mravnú výchovu. Inakšou, lepšou mravnou výchovou musíme
však predbiehať, zabezpečovať aj iné zmeny ľudského života, vcelku užitočné
a nevyhnutné, čo vedecko-technický pokrok so sebou nesie.

Vedecko-technický pokrok napr. znižuje celkový rozsah telesného pohybu
a telesnej práce. Výrobná práca z rodiny sa dnes už takmer vytratila. To všet-
ko je nevyhnutné a vcelku aj pozitívne. Avšak pre nás, vychovávateľov,
pedagógov z tejto veľkej zmeny vyplýva nevyhnutnosť zabezpe-
čovať už v škole oveľa viac a lepšie ako dosiaľ telesnú výchovu,
a najmä pracovnú výchovu mládeže. Aj z rýchlo rastúcej životnej úrovn-
e v socialistickej spoločnosti vyplývajú pre školu a výchovu nové, predtým

vôbec nevídané dôsledky a úlohy. Vychovávať, viesť deti k poriadku, sebadisciplíne, skromnosti, úcte k práci a iným dobrým mravným vlastnostiam je dnes, v podmienkach hojnosti, blahobytu, často ťažšie a zložitejšie, ako to bolo v podmienkach biedy, nedostatku. Prílišná obezita našich detí, rozmaznanosť, hýčkanie zo strany rodičov a starých rodičov, neschopnosť k vytrvavej práci, malomeštiactvo, povýšenecký vzťah k mnohým povolaniam a pod. — nás každodenne upozorňujú, že v celom našom výchovnom systéme ešte stále nedostatočne zohľadňujeme nové podmienky ľudskej práce a života, ako sa ony rodia zo súčasného veľkého vedecko-technického pokroku. Z toho vedecko-technického pokroku, ktorému sa v socialistickej spoločnosti usilovne otvárajú všetky brány! Treba si uvedomiť, že v dôsledku súčasnej mohutnej vedecko-technickej revolúcie dostáva sa dnes ľudstvo, človek do úplne nových, nikdy predtým neprežívaných podmienok a okolností. V dôsledku novej nebývalej techniky vznikajú nové podmienky nielen pre pokrok, rozvinutie, pre dobro človeka, ale aj nové podmienky pre stagnáciu, zakrpatenie a skazu človeka. Socialistická spoločnosť je vo svojej podstate uspôsobená tak, že dáva celkove priaznivé predpoklady, aby sa vedecko-technický pokrok mohol a dal využívať tak, aby slúžil človeku, ľudstvu. Avšak všetko samo od seba, automaticky neprichádza. V celej oblasti výchovy, a teda aj v oblasti mravnej výchovy, vyplývajú zo súčasného vedecko-technického pokroku nové veľké a náročné úlohy.

Teda aj pre toto všetko vzniká dnes všade na svete nový, zvýšený záujem o problémy mravnosti a mravnej výchovy. U nás, v socialistických krajinách, máme istotne aj vo výchove neporovnateľne lepšiu, ľahšiu situáciu ako v krajinách kapitalistických. To je pravda! Ale to vôbec neznamená, že je to situácia bez problémov, bez ťažkostí; že stačí len čakať, spoliehať sa, že sa veci sami od seba, bez nášho aktívneho úsilia budú dobre vyvíjať. Vo výchove, a osobitne vo výchove mravnej, treba neustále zabezpečovať, aby sa systém výchovy (ktorý včera dobre vyhovoval!) pohotovejšie prispôboval rýchlo sa meniacim podmienkam života a práce v rozvinutej socialistickej spoločnosti.

POZNÁMKY

*) V SPN v Bratislave sa pripravuje zborník prác akad. O. Pavlíka pod názvom *Mravná výchova v socialistickej spoločnosti*. Uverejňujeme výňatok z príspevku tohto zborníka.

¹⁾ American Education, jan. — febr. 1977, str. 12.

ОНДРЕЙ ПАВЛИК

Об актуальных вопросах нравственного воспитания

В статье дается общая картина современного состояния теории и практики нравственного воспитания молодежи в социалистических и капиталистических странах. Из социалистических стран более детально анализируется развитие проблематики в ЧССР

и СССР. Повышенное внимание, уделяемое нравственному воспитанию (и в сочетании с ним также и лучшей идейно-политической и трудовой подготовке) в развитом социалистическом обществе, вызвано основными потребностями ускоренного внутреннего раз-

випня и протекающей острой идеологической борьбой в мире, условиями международной жизни и политики. Из капиталистических стран отмечается, в частности, положение в области нравственного воспитания молодежи в США, причем подчеркивается, что повышенный интерес к нравственному воспитанию вытекает неизбежно из общего экономического, социального и нравственного кризиса капиталистической общественной системы. Невзирая на различные, нередко даже противоречивые исходные позиции, причины и стремления в этой области, повышенное внимание, уделяемое проблематике нравственного воспитания все же свидетельствует о том, что значительная, важная доля повышенного интереса к нравственному воспитанию отличается в обеих системах – социалистической и капиталистической – одинаковым или почти одинако-

вым общим знаменателем. Этим общим знаменателем (причиной) этого явления является новый процесс развития производственных сил, вызванный напором бурной научно-технической революции. Общие условия и способ жизни человека в процессе труда и за его пределами (в окружающей среде, во время повышенного досуга) подверглись значительным изменениям (не только в положительном, но и в отрицательном отношении). Из всего вышесказанного вытекает необходимость обеспечить нравственное воспитание молодежи в более высоком уровне, чем до сих пор. В связи с этим в прогрессивных странах мира проявляется повышенный интерес к ускоренному развитию теорий нравственного воспитания, как одного из важнейших компонентов современной педагогики.

ONDREJ PAVLÍK

The Topical Questions of Moral Education

The article on the Topical Questions of Moral Education gives an overall picture of the current state of the theory and practice of moral education of the youth in the socialist as well as in the capitalist countries. As regards the socialist countries a more detailed analysis is made of moral education problems in Czechoslovakia and the Soviet Union. Increased interest in moral education (also involving a better political and work education) in a developed socialist society results from the basic needs for a faster internal development as well as from the ever sharper ideological struggle in the world, from international life and politics. As regards the capitalist countries, the situation of moral education, particularly in the USA, shows that the increased interest in moral education is an inevitable consequence of the general economic, social and moral crisis of the capitalist social system. But even if the increased interest in moral

education problems in the socialist and in the capitalist countries is due to different, and often even opposite starting points, causes and purposes, we cannot fail to see that a considerable, significant part of the increased interest in moral education also has a common, equal or very similar denominator. This denominator (cause) is the new development of the productive forces in the highly developed countries of both social system, which is taking place in the present mighty scientific and technological revolution. General conditions and the way of human life, both at work and after work (in the increasing leisure time, in the environment) are changing very significantly (not only in the positive sense, but also in the negative sense!). All this results in the need to provide a better, all-round moral education of the youth, on a much higher level than hitherto. That is why all the developed countries of the world also take a greater

interest in a more rapid development of the theory of moral education, as an ever more important component of present-day pedagogy.

Nad jiné závažným problémem a trvalým úkolem našich škol je výchova mladé generace v duchu proletářského internacionalismu a socialistického vlastenectví. Abychom naučili mladé lidi docházet k správným závěrům, k přesvědčení o potřebě vlastního angažovaného vztahu k rozvíjení vymožeností socialistické revoluce, k aktivnímu podílu na práci ve prospěch celé socialistické společnosti, a tedy i na tvorbě a uskutečňování politiky naší strany, musíme znásobit starost o to, aby si naši mladí už ve školách osvojili politiku komunistické strany a plně se s ní ztotožnili, aby pochopili revolučnost této politiky, která vždy byla politikou internacionální, pokrokovou, a proto také vlasteneckou. Znamená to také naučit je střízlivě a logicky jednotlivé jevy ve společnosti analyzovat, dosáhnout toho, aby se v životě i práci důsledně řídili vědeckým světovým názorem, marxismem-leninismem, a z těchto pozic vyvozovali pro své další jednání potřebné závěry.

Z projevu tajemníka ÚV KSČ Josefa Havlína
na celostátním aktivu dne 23. dubna 1980
